

Formas omvärldsanalys

Mars 2021 – September 2021

Formas omvärldsanalys

Att bevaka vår omvärld är en förutsättning för att vi ska ha den information vi behöver för att driva en effektiv och framåtsträvande verksamhet. Vi på Formas vill att alla medarbetare ska vara med och bevaka vad som händer i omvärlden. Många ögon, öron och hjärnor är en styrka när vi ska fånga upp de händelser och trender i vårt samhälle som kan påverka vår verksamhet.

Vi har etablerat ett systematiskt arbete med omvärldsbevakning där vi löpande bevakar samt gör konsekvensanalyser och tar fram potentiella aktiviteter två gånger per år. Detta kan sedan fungera som ett underlag i verksamhetsplanering, budgetarbete, kompetensutveckling med mera.

Spaningar samlas ihop löpande på avdelningarna. Varje halvår samlas dessa spaningar från ledningsgrupp, Forskarråd och Rådet för evidensbaserad miljöanalys, ihop till en gemensam pool.

I slutet av augusti 2021 bestod poolen av 180 spaningar från våren och sommaren 2021.

Från dessa spaningar har omvärldsgruppen, med representanter från alla avdelningar, valt ut drygt 20 spaningar för konsekvensanalys. Analysen genomfördes den 27 augusti och ett tjugotal medarbetare deltog för att identifiera de konsekvenser dessa spaningar kan ha för Formas och föreslå potentiella aktiviteter vi kan genomföra för att hantera dem.

Spaningarna från 2021 vittnar om ett stort fokus på klimat och andra samhällsförändringar och ett behov av ett helhetsperspektiv på de aktuella frågorna.

Stort tack till alla som bidragit med spaningar, analys och förslag på aktiviteter!

Omvärldsgruppen

18 oktober 2021

Kontaktinformation Formas omvärldsgrupp:

Therese Woodhill

therese.woodhill@formas.se

08 775 41 10

Johan Bryggare

johan.bryggare@formas.se

08 775 41 07

Innehållsförteckning

Internt	4
Allt fler ansökningar passar inte in i vår beredningsprocess för Årliga Öppna utlysningen ..	5
Fler granskare vill sätta agendan för att vara med	7
Mättnad i forskningsfinansieringen inom våra områden?	9
Tillförlitligheten i myndigheters utvärderingar ifrågasätts.....	11
Digital säkerhet – en nödvändighet för samhället.....	12
EU:s statsstödsregler förändras.....	13
Omvärld – generellt	15
Samhällsomvandlingen i Norrland – en förändring som kommer påverka oss mer än vi tror	16
För första gången sedan 2015 tappar Agenda 2030-arbetet fart.....	18
Formas i en oförutsägbar värld - VUCA World.....	20
Livsstilsförändringar eller teknikutveckling – vad löser klimatutmaningen?	22
Klimatförändringarnas effekter blir alltmer påtagliga, men den politiska polariseringen tilltar	23
Vetenskap och politik – en relation som alltmer sätts på prov	25
Hemester – ökade spänningar mellan stad och landsbygd?	27
Många aktörer inom hållbarhet blir ännu fler.....	29
Nya förslag om framtidens forskningsinfrastruktur	30
Omvärld – sakområden	32
Klimaträttsliga tvister utmanar klimatpolitiken – hur kan det påverka framtida politik och forskning?.....	33
Offentlig förvaltning i förändring internationellt, hänger Sverige med?	35
Skogens allt viktigare roll i klimatomställningen ställer motstridiga intressen mot varandra	36
Ökad nyhetsrapportering om klimatet och mer fokus på forskningsbaserat	38
Ökat fokus på biologisk mångfald	39
Ökad elektrifiering av vårt samhälle	40
Ökat intresse för social hållbarhet.....	42
Fokus på säkra livsmedel ökar	43
Hållbart byggande ökar med fokus på renovering, gestaltning och cirkulär ekonomi	44

Internt

Allt fler ansökningar passar inte in i vår beredningsprocess för Årliga Öppna utlysningen

Forskningen har rört på sig sedan Formas bildades för 20 år sedan. Det blir allt vanligare med tvärvetenskapliga och ämnesövergripande ansökningar, vilket vi också förespråkar. Inom vår årliga öppna utlysning spänner fler och fler ansökningar över mer än en beredningsgrupp, där till exempel forskningsmetoden bäst bedöms i en grupp, och tillämpningsområde/relevans i en annan. Våra ansvarsområden breddas och förändras också och vi får in fler ansökningar av ny karaktär, exempelvis ser vi ett ökat tryck av ansökningar om forskning kring batterier. Vi behöver vara förberedda på att den här utvecklingen fortsätter. Vilka ansökningar ska vi ta emot? Hur hanterar vi det här i vår process?

Drivkrafter

- Forskningen är dynamisk och nya fält utvecklas.
- Våra ansvarsområden breddas. Bland annat genom fler uppdrag i regleringsbrev. Vi kommunicerar också bredare om vårt uppdrag, till exempel Agenda 2030.
- Fler tematiska utlysningar som är bredare än kärnan av Formas ansvarsområden.
- Viss otydlighet kring vad Formas finansierar.
- Fokus på att lösa samhällsutmaningar, vilka ofta är tvärvetenskapliga.
- Många ansökningar har ett bredare angreppssätt idag än för några år sedan, med till exempel en del i Formas och "en del någon annanstans, till exempel materialutveckling med applikation i jordbruket.
- Behov för forskare att hitta finansiering.

Konsekvenser

- Ansökningar som är svåra att hantera i nuvarande process, främst gällande årliga öppna utlysningen.
- Skadar förtroendet för Formas om våra processer inte hanterar ansökningar som är tvärvetenskapliga eller ligger inom/mellan flera beredningsgrupper på ett bra sätt.
- Risk att vi missar att finansiera bra ansökningar som hamnar mellan stolar (blir svårbedömda).

Förslag på aktiviteter

- Utredda – våga ifrågasätta hur vi gör idag. Hur blir det rättssäkert och objektivt i längden om antalet ansökningar fortsätter att öka och fler ligger mellan beredningsgrupper och i kanten av Formas ansvarsområden?
- Tydliggöra Formas ansvarsområden.
- Att inom pågående översyn av årliga öppna utlysningen utvärdera och utveckla beredningsprocessen med målet att finansiera forskningsinitierad forskning på bästa sätt.

Fler granskare vill sätta agendan för att vara med

I flera beredningsgrupper (årliga öppna och tematiska utlysningar) upplevs att fler granskare ställer krav på maximalt antal ansökningar att granska. Det finns också en undran om vissa granskare väljer att ange lägre kompetens för att inte få för många ansökningar. En del nya granskare kommenterar också att mängden ansökningar är för hög och att de, om de vetat mer exakt, hade tackat nej. Hur hanterar vi en eventuell situation där en stor andel granskarna ställer krav och sätter agendan?

Drivkrafter

- Granskare kommer med erfarenheter från andra forskningsfinansiärers granskningsprocesser, vilka skiljer sig från vår process.
- Nya vanor från distansarbete, digitalisering och agilt arbete.
- Granskningsarbetet för oss konkurrerar med andra arbetsuppgifter och tiden är knapp.

Konsekvenser

- Om granskare medvetet påverkar granskningsprocessen finns risk för en mer partisk bedömning.
- En mer svårhanterlig bedömningsprocess för oss på Formas, till exempel blir fördelningssteget i processen svårare.
- Ökad risk att granskare hoppar av eller tackar nej, när vi har högre arbetsbelastning än vad många tycks vara vana vid.
- Risk att det blir svårare att ge ansökningar en så rättvis bedömning som möjligt om kompetenserna i panelen inte kan nyttjas fullt ut.

Förslag på aktiviteter

- Samla in information från beredningsgruppsansvariga om krav som granskare ställer för att få en samlad bild på hur omfattande det här är. Eventuellt en löpande aktivitet.
- Undersöka bakomliggande orsaker till granskarnas krav. Vad är anledningen – kan det vara ersättningsnivåer, en känsla av att inte göra ett bra arbete med för stort antal ansökningar, att det är digitala möten, eller något annat?

- Se över vår granskningsprocess. Möjliga åtgärder: göra om fördelningssteget, skapa större bank av granskare, matcha med hjälp av datorer eller andra medel för att automatisera processen.
- Utvärdera panelen efter genomförd granskningsprocess.

Mättnad i forskningsfinansieringen inom våra områden?

Vissa av Formas tematiska utlysningar hade ett relativt lågt söktryck under 2021. Det har varit rejäla tillskott i hela forsknings- och innovationssystemet under året, inklusive de ökade basanslagen till lärosätena. Det görs också lokala satsningar, till exempel satsar Lunds universitet 100 miljoner kr internt på tvärvetenskapliga projekt med fokus på Agenda 2030 och hållbarhet.

Hur påverkar det här forskningsfinansieringssystemet och Formas? Finns det risk att vi inte når de bästa forskarna/projekten? Finns det en mättnad inom våra områden? Börjar lärosätena profilera sig? Behöver vi tänka nytt i utlysningar? Erbjud "tilläggsjänster" i form av matchmaking, nätverk och liknande? Är det här bestående?

Drivkrafter

- Många finansierar forskning om hållbarhet och det finns en viss överlappning mellan olika aktörer.
- Ambition från regeringen om att lärosätena ska profilera sig.
- Basanslagen till lärosätena har ökat
- Mycket pengar avsatta inom vissa områden (till exempel klimatforskning)

Konsekvenser

- Möjligheter att öka fokus på vissa målgrupper, till exempel öka hum-sam forskningen.
- Öppnar upp för profilering (Sverige, Formas).
- Effektivare handläggning och snabbare process om antalet ansökningar minskar.
- Behov att jobba med attraktiva utlysningar och bidragsformer.
- Forskningsråd slås ihop.
- Behov av att hantera ansökningar av sämre kvalitet alternativt färre antal i vår process

Förslag på aktiviteter

- Mer fakta behövs: Minskar söktrycket? Har vi andra som söker? Undersöka hur det faktiskt ser ut vad gäller söktryck i våra utlysningar och analysera hur det faller ut när vissa grupper/lärosäten får en jämförelsevis stor andel av våra medel.
- Vi kan behöva nischa oss i hållbarhetsfrågor och hitta vår profil (kopplar till färdplansarbetet).
- Behöver vi profilera oss mer inom våra tre områden?
- Hitta vilka former av finansiering/utlysningar/plattformar som ger mest nytta – öka nyttiggörande.

Tillförlitligheten i myndigheters utvärderingar ifrågasätts

I maj 2021 skrev åtta ekonomiforskare en debattartikel i Dagens Nyheter om att ”myndigheternas köpta utvärderingar är opålitliga”. Forskarna hänvisar till en studie som har granskat 110 utvärderingar av näringspolitiska insatser och undersökt om valet av utvärderare har påverkat utvärderingarnas resultat. Studien visar att myndigheter i hög grad betalar konsulter för att genomföra utvärderingar och att resultatet i dessa är mer positiva än i utvärderingar som har genomförts av oberoende aktörer. Över 80 procent av konsultutvärderingarna resulterade i positiva utlåtanden medan utvärderingar genomförda av tillsynsmyndigheter var positiva i 36 procent av fallen. Forskarna menar att det finns starka skäl att ifrågasätta den nuvarande ordningen där myndigheter själva utser och finansierar sina utvärderare.

Finns det risk att de utvärderingar som Formas köper får ett snedvridet resultat? Går det att undvika eller kontrollera på något sätt?

Drivkrafter

- Medborgare kräver att myndigheter är transparenta och använder skattepengar på rätt sätt.

Konsekvenser

- Lågt förtroende för våra utvärderingar minskar förtroendet för hur vi arbetar med vårt uppdrag och minskar förtroendet för vår kompetens.
- Flera andra aktörer i systemet kan missuppfatta vad en utvärdering kan användas till. Det handlar inte enbart om effektutvärderingar utan även formativa utvärderingar som används för utveckling av vår verksamhet.

Förslag på aktiviteter

- Öka kompetensen kring vilka krav vi bör ha i upphandlingar för att öka tillförlitligheten i våra utvärderingar.
- Förbättra utvärderingar genom att till exempel använda metodtriangulering.
- Bjud in till en paneldiskussion i samband med att utvärderingsresultatet presenteras, för att diskutera kvaliteten på utvärderingen och om resultatet kan ha blivit snedvridet.

Digital säkerhet – en nödvändighet för samhället

Ett alltmer digitaliserat samhälle står inför stora säkerhetsutmaningar vad gäller IT. Behovet av ett stärkt skydd är högaktuellt. I färskt minne finns hur Coop sommaren 2021 var tvungna att stänga ner stora delar av sin butikskedja då betalningssystemen inte fungerade. En av deras leverantörer drabbades av så kallad ransomware där datorer kapas. Tidigare i år såg vi stora samhällsstörningar när såväl oljebolag, köttindustri som sjukvård drabbades av liknande attacker, även Folkhälso-myndighetens smittdatabas har attackerats. Lärosäten har också rapporterat om ökade säkerhetshot i olika former.

Vad händer om vi till exempel får störningar och attacker mot vårt ansökningssystem Prisma? Behöver vi stärka vårt eget IT-skydd? Vilka aktiviteter pågår? Vilka nya åtgärder behöver vidtas?

Drivkrafter

- Ökad digitalisering, som tagit extra fart i samband med pandemin.
- Intressen att komma åt värdefull information, eller försvåra arbete.

Konsekvenser

- När digitala attacker blir vanligare ökar också risken för att Formas kan bli utsatt.
- Verksamheten kan ligga nere i händelse av attack.
- Vi kan förlora olika typer av uppgifter, eller att känslig information från ansökningar sprids.
- Kan påverka vår hantering av personuppgifter enligt GDPR.

Förslag på aktiviteter

- Pågående utbildning i digital säkerhet, fortsätta att löpande utbilda internt om digital säkerhet.
- Se över Prisma ur säkerhetssynpunkt. Arbete pågår.
- Samarbete med andra finansiärer och användare av Prisma.
- Identifiera och åtgärda sårbarheter i vår verksamhet och våra system.
- Identifiera vad som är känslig information i vår verksamhet.
- Inrätta rutiner för att kommunicera med granskare via säkra kanaler.
- Rensa i Sharepoint.

EU:s statsstödsregler förändras

Det händer mycket inom utvecklingen av statsstödsreglerna och de utvecklas kontinuerligt.

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) innehåller bland annat regler som ska säkerställa en väl fungerande konkurrens på den inre marknaden. Bland dessa regler finns bestämmelser om statligt stöd. Om en åtgärd klassas som statligt stöd avgörs av vilka följder den kan få för konkurrensen och kopplat till det finns det regler och riktlinjer att förhålla sig till, bland annat gällande forskning, innovation och utveckling, där EU-kommissionen måste godkänna stödåtgärder innan de får ges.

Nyligen har de förordningar som Formas använder vid beviljning av stöd, GBER (allmänna gruppundantagsförordningen) och De minimis-förordningen, efter en översyn, förlängts av EU-kommissionen till 2023. Under 2020 och 2021 har lättnader gjorts i GBER till följd av Covid-19. EU-kommissionen har under 2021 tillkännagjort att en anpassning av statsstödsreglerna bör ske för att underlätta European Green Deal. Med ojämna mellanrum förekommer nationella remisser av enskilda avsnitt i statsstödsreglerna. Exempelvis gällande textanpassningar i särskilda artiklar i GBER för senare innovations- och teknikutveckling.

Vad innebär statsstödsreglerna för Formas? Hur hanterar andra forskningsfinansiärer utvecklingen av statsstödsreglerna? Hur kan Formas aktivt arbeta för att vara förberedd på förändringar?

Drivkrafter

- Behov av anpassningar med anledning av European Green Deal respektive Covid-19.
- Översyn av förordningarna som Formas använder sig av gällande statsstöd.

Konsekvenser

- Mycket talar för att Formas stödgivning inte påverkas väsentligt av kommande/föreslagna ändringar i statsstödsreglerna. Bedömningen är att eventuella inskränkningar inte kommer ändra våra förutsättningar att ge stöd på det sätt vi gör idag.
- Eventuella anpassning av statsstödsreglerna för att underlätta European Green Deal kan eventuellt få påverkan på Formas stödgivning, men bör inte inskränka förutsättningarna utan möjligen utvidga dessa.

Förslag på aktiviteter

- Formas bör löpande se över hur statsstödsregler kan komma i fråga i EU-projekt framöver, något som idag inte omfattats av Formas tillämpning av GBER och De minimis-förordningarna.
- Vi bör fortsätta delta i diskussioner med övriga myndigheter på området, Vinnova, Energimyndigheten och Tillväxtverket. Löpande bevaka EU-kommissionens aktiviteter på området. Delta i eventuella nationella remisser på statsstödsområdet.

Omvärld – generellt

Samhällsomvandlingen i Norrland – en förändring som kommer påverka oss mer än vi tror

En stor samhällsomvandling har påbörjats i Norrland med etablering av nya industrier. Medias bevakning har ökat, likaså politikernas fokus. Omvandlingen väcker såväl nya som gamla frågor om tillgång till el, vatten, mineraler, mark och andra resurser, betydelsen för stad-land, olika samhällen, samhällsbyggande, maktfördelning med mera. Inom våra ansvarsområden kommer nya (och nygamla) frågor att aktualiseras. Det kan komma att utmana hur vi förstår Formas ansvarsområden och hur vi förstår vår portfölj. Behöver vi bevaka utvecklingen, forskningsbehov, målkonflikter och annat?

Drivkrafter

- Att skapa en hållbar samhällsomvandling i kommunerna, med utmaningen att locka människor att bo där och ha en kompetensförsörjning som möter behovet av nya etableringar.
- Industrierna, att få tillgång till mineraler, resurser, mark.

Konsekvenser

- Samhällutmaningar med att attrahera arbetskraft, kompetensförsörjning, ett attraktivt samhälle och boende, samhällsbyggande.
- Här finns många målkonflikter, stort behov av kunskap kring lösningar för hållbar samhällsomvandling.
- Förväntan från Regeringskansliet att Formas ska stötta utvecklingen i dessa kommuner, förväntan att Formas ska bidra i arbetet med Klimatkontrakten som är initierade av ViableCities och som Formas, Vinnova, Energimyndigheten och Tillväxtverket skrivit under som ett verktyg för att stötta kommunerna att nå klimatneutralitet 2030.
- Nya typer av forskningsansökningar kan förväntas: kopplat till vätgas, batterier, produktion, landsbygdsutveckling, kompetensförsörjning, målkonflikter samt miljöeffekter i relation till dessa satsningar.
- En utmaning att några kommuner kommer växa mycket medan andra minskar i Norrland. Hur kan Formas och andra myndigheter behandla alla lika?

Förslag på aktiviteter

- Bjuda in samordnare för samhällsomställning i Norrland till seminarium.
- Stärka dialogen till flera departement på Regeringskansliet kring frågan, såväl miljödepartementet, näringsdepartementet och finansdepartementet för att kunna vara mer proaktiva.
- Stärka dialogen kring Klimatkontrakten och utforska vad Formas roll kan vara i att stötta omställningen i vissa kommuner (vara en del av den myndighetsgemensamma handläggargruppen).
- Undersöka om det finns efterfrågan på forskningsunderlag som vi kan ta fram, miljöanalyser eller kunskapsöversikter eller annat.

För första gången sedan 2015 tappar Agenda 2030-arbetet fart

Begreppet hållbar tillväxt ifrågasätts allt oftare och är enligt många en omöjlighet. Detta har lyfts bland annat på Agenda 2030-konferensen och i DN-debatt. Samtidigt sätts stort hopp och förväntningar på nya tekniska möjligheter, där också möjligheter till tillväxt är central för näringslivet.

Årets Sustainable development report visar att Covid-19-pandemin är ett bakslag för hållbar utveckling, för första gången sedan Agenda 2030 antogs 2015 har SDG-index minskat. Det är ett mått på hur olika länder ligger till och vad de behöver fokusera på i genomförandet av Agenda2030. Fattigdom och arbetslöshet har ökat. Årets SDG-index toppas av Finland, Sverige och Norge men även dessa länder har stora utmaningar att nå flera av målen. Samtidigt pratas det om att vi ska blicka framåt och ta till vara på möjligheter och lärdomar av pandemin kring de behov som finns för omställning, i sammanhanget används begreppet ”build forward better”. Rapporten betonar också vikten av det globala samarbetets betydelse för att komma ur pågående pandemi men kopplar också det tydligare än tidigare till klimatförändringar och biologisk mångfald mm.

Vad betyder det här för Sveriges del, och för Formas?

Drivkrafter

- Pandemin har ändrat fokus på vilka frågor som fått stort fokus i samhället
- Länder har slutit sig samtidigt som många frågor lyfts till det globala.

Konsekvenser

- Hur vi tar oss an arbetet med Agenda 2030. Både internt och hur vi kommunicerar externt.
- Vilka satsningar vi gör.
- Hur vi prioriterar inom arbetet med Agenda 2030 – ska vi fokusera på vissa mål eller annan skärning (till exempel fokusera på systemperspektiv/systemomställning)?
- Vilka målgrupper och aktörer vi vänder oss till och samarbetar/samverkar med.
- Behöver vi bli modigare när vi utformar satsningar/utlysningar för att fånga in nya perspektiv och granska rådande strukturer (till exempel begreppet hållbar tillväxt)?
- Hur vi jobbar på den globala arenan. Science to policy. Bör vi ingå i nya nätverk? Driva andra frågor?
- Hur vi jobbar med nyttiggörande/implementering. Praktisk forskning.

Förslag på aktiviteter

- Agenda 2030 är en del av färdplansarbetet – utgår från Agenda 2030.
- Analysera vårt bidrag till Agenda 2030, med utgångspunkt i ett helhetsperspektiv.

Formas i en oförutsägbar värld - VUCA World

Det pratas ofta om att vi lever i en VUCA World – att vår samtid präglas av instabilitet, osäkerhet, komplexitet och tvetydighet (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity). Vi är vana vid att vissa saker följer en viss logik, till exempel inom politik och näringsliv. Denna ordning fungerar inte längre - åtminstone inte i samma utsträckning som tidigare - vilket gör samtiden och framtiden svårare att förstå och att förutse. Till exempel höll företag tidigare inne på affärshemligheter för att bli konkurrenskraftiga medan man nu delar och samarbetar i större utsträckning för ökad utveckling.

Internets roll är en viktig faktor i denna utveckling, som bland annat medfört nya marknadsmodeller och en influencerkultur. Nya sätt att se på utveckling och innovation, där samarbete mellan aktörer och delad kunskap är nyckeln till framgång. Nya fenomen eller produkter kan på kort tid förändra våra levnadsmönster och samhället i stort.

Hur hanterar vi det på Formas? Är vi motståndskraftiga - eller snarare flexibla - för att kunna anpassa oss till en oförutsägbar värld? Kan vi till och med göra det till vår fördel? Vad krävs i så fall?

Drivkrafter

- Allt utvecklas så fort, och förändras.
- Globaliseringen – ökad tillgänglighet, och ökad komplexitet.
- De stora tech-bolagens, exempelvis Facebook och Google, dominans och inflytande på våra liv.
- Internet, mobilerna – informationen sprids direkt.

Konsekvenser

- Risk att vi inte finansierar rätt forskning utifrån världens förändringar, att vi inte är lika aktuella/relevanta.
- Svårt att se in i framtiden och veta vad man ska satsa på.
- Arbetsätten som vi är vana vid fungerar inte längre.
- Att medarbetare måste orka ställa om, orka förändra hela tiden, orka vara framåtdrivande, ta in all information som konstant förändras, kunna prioritera.

Förslag på aktiviteter

- Dra lärdom över hur vi arbetade med akututlysningen
- Att vi jobbar med självledarskap.
- Våga vara modiga. Nytänkande i en del av verksamheten? Skapa systemlab/policylab för att testa olika utvecklingsscenarior?
- Kunskapen är komplex och vi behöver dela över hela organisationen. Se till att vi arbetar vidare på överhörning.
- Se över våra arbetssätt – jobba iterativt, behovsstyrt, prototyper, våga misslyckas – den resa vi påbörjat!
- Vår omvärldsbevakning är mycket viktig – fortsätta på den banan.
- Effektivisera vår verksamhet till exempel med AI (både som att AI kan bistå i omvärldsbevakning, men också för att frigöra tid för medarbetare att inte behöva göra grundläggande administration).

Livsstilsförändringar eller teknikutveckling – vad löser klimatutmaningen?

Att klimatförändringarna är verkliga börjar bli tydligt för allt fler. I vardagen tycks fler göra medvetna val baserat på klimat- eller miljöpåverkan, exempelvis vid val av livsmedel eller genom att minska flygresande. Samtidigt satsar både stat och företag på teknikutveckling och innovationer, så som fossilfritt stål, elflyg och koldioxidinfångning, som ett verktyg för att minska klimatpåverkan framöver. Olika grupperingar har bildats som antingen ser teknikutveckling eller livsstilsförändringar som viktigast för att vända klimatförändringen, och det är lätt att få uppfattningen att lösningarna står mot varandra. Samtidigt går forskningen alltmer mot problemorientering, det vill säga vilka samhällsutmaningar som behöver forskning för att lösningar på dem ska nås.

Hur påverkar polariseringen livsstilsförändringar mot teknikutveckling Formas? Vilken roll bör vi ta?

Drivkrafter

- Förenkla komplexa problem.

Konsekvenser

- En förenklad debatt kan leda till att vi får forskningsansökningar som fokuserar på det ena eller andra.
- Beteendeförändringar tar tid och med tiden kan den här motsättningen minska.

Förslag på aktiviteter

- Fortsätta omvärldsbevaka frågan i syfte att se vilken riktning debatten tar och om vi har en roll att ta, till exempel att sprida forskningsresultat genom seminarier.
- Formas bör förhålla sig kritisk mot förenklade världsbilder och främja holistiska angreppssätt.
- Våga att inte köpa förenklade världsbilder.

Klimatförändringarnas effekter blir alltmer påtagliga, men den politiska polariseringen tilltar

Den första delen av IPCC:s (The Intergovernmental Panel on Climate Change) sjätte syntesrapport har beskrivits som ”a code red for humanity”. Rapporten slår fast människans påverkan på klimatet och effekterna av klimatförändringarna syns i havet, på land och i atmosfären. De åtgärder som vidtas idag kommer att påverka vilken framtid våra barn och barnbarn kommer att leva i.

Samtidigt som de vetenskapliga beläggen är säkrare än någonsin tilltar polariseringen. Frågor om vilka åtgärder som bör användas får också mer plats och är en del i polariseringen. Hur kan och bör vi som forskningsfinansiär navigera och agera?

Drivkrafter

- Mer debatter.
- Tydliga klimatförändringar skapar också tydligare målkonflikter.
- Tydliga klimatförändringar skapar också stora kostnader, som måste ta någonstans ifrån.
- Mer engagemang driver båda sidor.

Konsekvenser

- Om Formas presenterar den forskning vi finansierar kan vi upplevas som subjektiva då resultaten inte pekar i den riktning olika grupper vill se.
- Formas kan bli en större och viktigare aktör med forskning inom klimatområdet.
- Fler aktörer börjar finansiera klimatforskning.
- Pengar som tidigare användes till forskning tas för att hantera praktisk verklighet i klimatförändringens fotspår.
- Större förväntan att Formas kan agera som expertmyndighet.

Förslag på aktiviteter

- Vara extra tydliga hur vi bedömer och väljer ut det vi finansierar.
- Mer strukturerad process för att vara uppdaterad kring forskningsfronten inom klimatområdet.
- Portföljanalyser inom alla nationella forskningsprogram.

- Forskningspolitiskt seminarium med fokus på hur vi gör finansieringsprocessen.

Vetenskap och politik – en relation som alltmer sätts på prov

Lyssna inte på mig, lyssna på forskarna, är klimataktivisten Greta Thunbergs credo i diskussionen om klimatkrisen. Och i pandemibekämpningen har Folkhälsomyndigheten och Regeringen varit tydliga med att Sveriges arbete ska vara evidensbaserat och stödja sig på forskningen.

Frågor som rör vetenskapens roll i relation till politiken har på senare tid varit föremål för debatt, men det har funnits en gemensam syn att vetenskap är viktig att lyssna på. Samtidigt finns det exempel på områden där politiker väljer att inte lyssna på forskningen. Det finns också exempel på forskare som ger sig in i debatten i politiskt känsliga frågor. Så används bara forskningen när den passar den politiska viljan? Och vilka experter är det man väljer att lyssna på – de som stödjer den egna uppfattningen eller de som ger ett annat perspektiv? Förstår vetenskapssamhället vilken roll politiken har och hur den fungerar när det handlar om att omsätta forskning till samhällsnytta?

Formas verkar inom områden där det kan finnas stora åsiktsskillnader. Finns det skäl för oss att fundera på om och hur vi används och vilken roll vi bör ha?

Drivkrafter

- Ökad diskussion om evidensbaserad politik och evidensbaserade beslut.
- Tendenser till politisk styrning av lärosätena.
- Polarisering i synen på vetenskap (användning av vetenskap för att passa vissa politiska ställningstaganden).

Konsekvenser

- Underminering av vetenskaplig kunskap.
- Betydelse att hålla den vetenskapliga fanan högt med utgångspunkt i den mångfald av vetenskapliga perspektiv och ansatser som finns.
- Hur bibehålla rollen som en neutral myndighet och samtidigt navigera i en tilltagande polarisering?

Förslag på aktiviteter

- Vara en brygga mellan vetenskap och politik.

- Utforska möjligheter att stödja ökad rörlighet mellan vetenskap och politik (främja lärande).
- Vara en stolt, torr, statstjänsteperson.

Hemester – ökade spänningar mellan stad och landsbygd?

Pandemin har lett till nya semestervanor, ökad användning av olika naturområden för fritiden och kraftigt stigande bostadspriser på vissa ställen utanför storstadsområden. I Österlen ser man kraftig vattenbrist, på Gotland har lokalboende inte råd att köpa hus, husvagnar leder till trängsel i inlandet, ovana båtägare skapar trängsel och bråk i skärgården, fritidsboende överklagar åretruntboendes utvecklingsplaner på öar i skärgården. Vi kommer troligen att se nya krav på reglering av fordon (husvagnar, båtar, vattenskotrar) och av fritidshus (avgifter, beskattning, servitut) och generell debatt om hur turister nyttjar naturreservat, skog, vandringsleder med mera. Den politiska striden om strandskyddet kommer ytterligare öka konfliktytan.

Kommer diskussionen i hemestrandets kölvatten och medföljande nya regelverk att bygga på vetenskaplig grund? Och på vilket sätt kan hemesterutvecklingen påverka Formas?

Drivkrafter

- Pandemin
- Klimatförändringar, flygskam

Konsekvenser

- Större utnyttjande av Sveriges natur, påverkan på allemansrätten.
- Nya resmönster och behov.
- Utveckling av landsbygden.
- Behov av förändrad infrastruktur, inklusive vårdbehov och IT-kommunikation.
- Nya forskningsbehov.
- Ökad efterfrågan inom Formas ansvarsområde samhällsbyggnad.
- Kan leda till dubbelt boende, eller att fler flyttar. Kopplar till hemarbete.

Förslag på aktiviteter

- Bevaka frågan – effekter på samhällsbyggnad, klimat, besöksnäring.

- Specifika satsningar på forskning om till exempel besöksnäringen och etablering av nya grupper, nya förutsättningar på landsbygd och hur det ska mötas, kopplat till samhällsstrukturer, vårdbehov etc.

Många aktörer inom hållbarhet blir ännu fler

Formasfrågor dominerar nyheterna – hyressättning (social bostadspolitik), extremväder (värmeböljor, skogsbränder, vattenbrist), Cementa (miljörätt, grundvatten, klimat, byggmaterialförsörjning), IPCC-rapporten (klimatförändring, klimatanpassning). Allt fler aktörer arbetar med hållbarhet och mycket händer inom svenskt näringsliv, vilket är positivt. Men det innebär också att Formas får fler aktörer att förhålla sig och relatera till.

Hur kan Formas förvalta och utveckla sin roll inom hållbarhet?

Drivkrafter

- Agenda 2030
- Hållbarhet har blivit en huvudfråga inom samhällsförändring.

Konsekvenser

- Ger skjuts i våra frågor.
- Ger oss möjlighet att profilera oss ännu mer, inom till exempel tvärvetenskaplig forskning.
- Formas försvinner i mängden.
- Många aktörers engagemang kan synliggöra målkonflikter.

Förslag på aktiviteter

- Nå ut med forskningsresultat i större utsträckning för att bidra till fakta för alla aktörer.
- Omvärldsbevakning
- Bidra till att ge en helhetsbild, se risker och flagga för dem.

Nya förslag om framtidens forskningsinfrastruktur

Forskningsinfrastrukturer är en viktig förutsättning för högkvalitativ forskning inom många områden och har stor betydelse för Sveriges position som framstående forskningsnation. Tobias Krantz har nyligen presenterat sitt slutbetänkande ”Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur” (SOU 2021:65). Han föreslår bland annat att:

- Den politiska styrningen ska utvecklas. Det ska finnas en strategisk inriktning för forskningsinfrastrukturer i forskningspropositionen. Regeringens forskningsberedning ska vara mer aktiv och de politiska partierna ska bjudas in så att man kan nå bredare och mer långsiktiga uppgörelser om forskningsinfrastruktur.
- Relevanskravet ska stärkas vid investeringar i forskningsinfrastruktur.
- Det ska inrättas en ny myndighet för forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse.
- Den nya myndigheten ska också samla digitala forskningsinfrastrukturer.
- Säkra tillgången till polarforskningsfartyg när Oden tas ur bruk.

Om förslagen blir verklighet - Hur kommer det påverka Formas? Hur kan vi förbereda oss redan nu?

Drivkrafter

- Bättre styrning av infrastruktur.
- Bättre förutsättningar för öppen vetenskap.
- Samma förutsättningar för olika lärosäten.

Konsekvenser

- Tydligare styrning av infrastruktur.
- Tydligare gränsdragning vad som är lärosätens ansvar.
- Ökad kunskap och kompetens kring nyttjande och utveckling.
- Effektivare finansiering av infrastruktur.
- Lägre förväntningar på Formas att finansiera eller initiera aktiviteter inom området.
- Bredda typen av aktörer som använder infrastrukturen.
- Ny myndighet.
- Fler ansökningar till Formas då infrastrukturen ska användas för projekt med fokus på samhällsnytta.

Förslag på aktiviteter

- Formas behöver bygga upp samarbete med den nya myndigheten.
- Öka Formas kunskap om infrastruktursatsningar i Sverige, vilka är viktiga inom Formas ansvarsområden. Bjuda in representanter från Vetenskapsrådet.

Omvärld – sakområden

Klimaträttsliga tvister utmanar klimatpolitiken – hur kan det påverka framtida politik och forskning?

Under senare år har flera klimaträttsliga domar krävt skärpta åtaganden mot länder och företag, exempelvis mot Shell (2021), Frankrike (2020 och 2021) och Irland (2020). Domstolsprocesserna har varit omdiskuterade och även rest frågeställningar om gränsdragning mellan politik och juridik i klimatomställningen.

Utgångspunkten i de fällande domarna är att domstolen har prövat efterlevnaden av politiska beslut. Det här möjliggörs även av ett nytt drag i klimatpolitiken som just handlar om lagstiftningsåtgärder, exempelvis i termer av klimatlagar. Hur kan den här utvecklingen komma att påverka forskning om klimat- och miljöfrågor och har Formas nätverk och kompetens att möta ett ökat intresse för klimaträttsliga perspektiv? Kan rättsprocesser framöver komma att vidgas och även innefatta tolkningar av att miljöförstöring innebär ett brott mot mänskliga rättigheter, så kallad ekocidlagstiftning? Hur kan den här utvecklingen komma att påverka klimatpolitiken och lagstiftningsfrågor kring miljö- och klimatfrågor?

Drivkrafter

- Många tycker att omställningen går för långsamt. Man vill prova nya verktyg för att utkräva ansvar av företag och stater, för att skynda på utvecklingen.

Konsekvenser

- Utvecklingen väcker frågor om demokrati och legitimitet, som kan motivera mer forskning inom området. Formas behöver vara medveten om det i sina utlysningar. Behövs det en egen utlysning om detta eller kan det vävas in i andra?
- Vi kan få frågor om detta från Regeringskansliet, till exempel vilken forskning det finns om detta. Vi kan också bli remissinstans vid eventuella kommande förslag.
- Kan den svenska staten stämmas? Vilka andra svenska aktörer kan komma att påverkas?

Förslag på aktiviteter

- Överväg ett uppföljande seminarium som kompletterar seminariet om klimaträttvisa i oktober.

- Överväg att föra in dessa perspektiv i kommande utlysningar, till exempel i nationella forskningsprogrammet för klimat.

Offentlig förvaltning i förändring internationellt, hänger Sverige med?

I Finland pågår en offensiv reformering av den offentliga förvaltningen för att göra den bättre och mer flexibel utifrån en modern och visionär strategi, i nära samarbete med landets kommuner. Det handlar om att effektivisera och digitalisera förvaltningen men också andra frågor som rör demografi och hållbarhet. Sverige har tagit inspiration av strategin och vill ta fram något liknande (SKR med flera). Kunskapsuppbyggnad och nätverksarbete är viktiga komponenter för att genomföra strategin.

Hur kan Formas tänkas bidra i ett sådant arbete i Sverige?

Drivkrafter

- Förändringen i samhället går snabbare och ändrar förväntningarna.
- Digitaliseringen kan öka effektiviteten i den offentliga förvaltningen.
- Den offentliga förvaltningen vill komma närmare medborgarna.

Konsekvenser

- Politikerna kan kräva att Formas snabbar upp den digitala verksamhetsutvecklingen.
- Eftersom Formas är en mindre myndighet kan vi komma att få i uppdrag att bli en föregångare i verksamhetsutveckling, eftersom det är lättare att testa nytt och experimentera i en mindre myndighet.
- Forskarna kan förvänta sig att ha en snabbare och närmare dialog med Formas.
- Formas kan behöva anpassa information, system och bemötandet för att inkludera icke-akademiska aktörer som söker medel.

Förslag på aktiviteter

- Inventera hos alla medarbetare vilka arbetsuppgifter som enkelt skulle kunna effektiviseras för att spara mycket tid, för att sedan sätta pilotprojekt i dessa områden.
- Spana mot Finland, Irland och eventuellt Danmark för att följa och inspireras av deras utveckling och aktiviteter inom offentlig förvaltning.
- Formas kan visa upp sig som en föregångare i verksamhetsutveckling.

Skogens allt viktigare roll i klimatomställningen ställer motstridiga intressen mot varandra

Den svenska skogen har i decennier omgärdats av debatt kring balansen mellan produktion och naturvård. Den senaste tiden har skogen även hamnat mer och mer i centrum för Sveriges klimatdebatt. Ett ökat fokus på skogens möjliga roll i klimatomställningen sätter mycket av den tidigare debatten om produktion och naturvård på sin spets. Klimatnytta från skogen kan uppnås på flera olika sätt, som i sin tur både har synergier och målkonflikter med de andra samhällsnyttorna från skogen. Minskad avverkning ger mer stående skog som agerar (omedelbar) kolsänka och livsmiljö till skogens arter, medan ökad avverkning istället skulle ge mer skogsbaserad råvara för att ersätta fossila bränslen och material med stort klimatavtryck.

Forskningsläget kring skogens klimatnytta är i många fall ofullständigt, svårtolkat och bitvis även motsägelsefullt. Skogsutredningen som nyligen gjordes avstod medvetet från att behandla skogens klimatnytta på djupet, med hänvisning till att det inte gick att rymma det inom uppdragets omfattning och tidsramar, vilket även det skvallrar om komplexiteten.

DN och SVT har nyligen fokuserat mycket på spänningarna i frågan, både inom forskarsamhället och ute i praktiken. I medias granskning framgår det tydligt att frågan är just av en sådan karaktär att en och samma kunskapsgrund kan tolkas på mycket olika sätt, vilket sätter ljuset på den mycket bredare frågan kring växelspelet mellan fakta, värderingar och politik.

Vilken roll bör Formas ha i kunskapsutvecklingen? Hur ska Formas hantera eventuell negativ exponering som kan komma av olika intressens tolkningar av våra utlysningar och resultat från den forskning vi finansierar?

Drivkrafter

- EU:s klimatarbete och nya skogsstrategi för 2030 (europa.eu)

Konsekvenser

- Högaktuellt och kontroversiellt ämne kan leda till många ansökningar inom området.
- Formas kan uppfattas som att ta ställning i en politisk fråga beroende på hur utlysningar vinklas och om medel inte beviljas på ett balanserat sätt.
- Det kan finnas en förväntan på Formas att ha eller ta fram kunskap som ska ligga till grund för policybeslut.

Förslag på aktiviteter

- Fortsatt omvärldsbevaka i syfte att identifiera kunskapsluckor, hjälpa till att fylla dessa och kunna ta en tydligare roll i att skapa gedigna och balanserade kunskapsunderlag.

Ökad nyhetsrapportering om klimatet och mer fokus på forskningsbaserat

Nyhetsrapporteringen ökar kring klimatet och hänvisar i ökad grad till forskning. Formas-initierad forskning kan ha påverkat rapporteringen i olika utsträckning. Med ökade krav på forskningsbaserade lösningar, ställs krav på en medvetenhet kring Formas roll i den fortsatta utvecklingen. Har Formas spelat en roll i utvecklingen? Kan Formas spela en roll i framtiden??

Drivkrafter

- Ökad efterfrågan på kunskaps- och forskningsbaserade resultat & lösningar. Motreaktion mot populism och kunskapsförakt.

Konsekvenser

- Ökad synlighet och intresse för Formas frågor.

Förslag på aktiviteter

- Ta fram kunskapsbaserat material. Hjälpa till med kunskapsbyggande.
- Bygga nätverk med journalister för att kunna ta rygg på den här utvecklingen.
- Skapa nyhetsvärde i samband med events.
- Samarbeta med andra aktörer.

Ökat fokus på biologisk mångfald

På FN:s High Level Political Forum i juli 2021 lyfte Sverige bland annat upp att det globala arbetet för biologisk mångfald behöver stärkas för att vi ska kunna nå de globala hållbarhetsmålen. Kopplingen mellan klimat och biologisk mångfald uppmärksammas alltmer. Även kopplingen mellan vårt ekonomiska system och biologisk mångfald lyfts fram, till exempel hur våra konsumtionsmönster påverkar den biologiska mångfalden.

Kan det ökade fokuset på biologisk mångfald i den allmänna debatten och i politiken leda till nya uppdrag och förväntningar på Formas? Kan den ökade förståelsen för att klimat, ekonomi och biologisk mångfald är sammanlänkade bidra till att nya typer av tvärvetenskapliga ansökningar kommer till Formas?

Drivkrafter

- IPBES-rapport (Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services). Mer allmänt känt att människan är starkt beroende av biologisk mångfald.
- Nytt, utökat europeiskt partnerskap för biologisk mångfald startar hösten 2021, där Formas får en central roll under de kommande sju åren.

Konsekvenser

- Högaktuellt ämne kan leda till många ansökningar inom området.
- Kan bli behov av ytterligare utlysningar inom området, såväl brett som smalt.
- Vikten av systemperspektiv synliggörs – det kan finnas en förväntan på Formas att ha eller ta fram kunskap ur ett systemperspektiv.
- Förväntan på, och möjligheter för, Formas när det gäller nationell samordning kring biologisk mångfald och kopplingar mot samhällsutmaningarna.

Förslag på aktiviteter

- Skaffa oss en egen överblick och kartlägga kunskapsläget och eventuella luckor.
- Ökad samverkan med andra svenska myndigheter och finansiärer.
- Arbete för att koppla in näringsliv och samhällsorganisationer.
- Utåtriktade aktiviteter mot allmänhet och beslutsfattare.

Ökad elektrifiering av vårt samhälle

Industrin ställer om från fossil till förnybar energi. Digitaliseringen kräver fler datacenter som förbrukar mycket energi. Det satsas stort på eldrivna fordon och utbyggnad av laddstationer. När transporten blir eldriven ökar användningen av batterier och fokus har riktats mot hur produktionen av batterier ser ut och kan förbättras. Fokus riktas också mot elförsörjning, elnätets kapacitet och hur elen produceras. Dessutom kommer plan- och bygglagen att uppdateras med nya anvisningar om transporteffektivitet, mobilitetsåtgärder och mobilitetstjänster. Ett exempel är elcykelföretag som ger sig in i stadsplaneringsdebatten och tar fram förslag på hur hållbara städer bör utvecklas för att möjliggöra användning av elcyklar. Vad innebär ett fokus på transporteffektivitet i stadsplaneringen och för utbyggnaden av infrastrukturen i och utanför städerna? Vem bygger ut infrastrukturen med laddning för att växla upp transporteffektiviteten utanför citykärnorna?

Formas får också in fler batteri- och energirelaterade ansökningar, vi har under de senaste åren gett avslag till de flesta av dessa med motivationen att de ligger utanför Formas ansvarsområden. Hur ska vi förhålla oss till det här området som står inför stor utveckling och där vi också kan förvänta oss mer forskning? Kan det fortfarande anses ligga utanför Formas ansvarsområden när omställningen till förnybar energi och eldriven transport är så sammanlänkat med klimatfrågor och ett hållbart samhällsbyggande?

Drivkrafter

- Samhällsomställning för att möta klimatförändringarna.
- Konkurrenskraft – industrier, till exempel bilindustrin, vill överleva.
- Subventioner för elektrifiering.

Konsekvenser

- Nya frågor inom Formas områden.
- Ökat antal ansökningar som ligger i gråzonen för Formas mandat, till exempel inom energi, stadsplanering (där energi står i fokus), bilindustri (tillverkande industri), vatten som resurs (nya användningsområden).
- Möjlighet för Formas att ta ett innovativt grepp om de här tvärgående frågorna och bidra med forskning i forskningsfronten.

Förslag på aktiviteter

- Omvärldsbevakning av frågeställning och ämnesområden som följer i kölvattnet av elektrifiering.
- Analysera vilka slags ansökningar som kommer in och handlar om det här området, för att se utvecklingen, frekvens, inriktning och hur de bedöms.
- Identifiera frågeställningar om elektrifiering och samhällsomställning som kan ligga till grund för utlysningar och andra aktiviteter.
- Identifiera kunskap- och forskningsbehov.
- Kopplingar till färdplansarbete om hur Formas vill utveckla sig (områden och arenor).

Ökat intresse för social hållbarhet

I begreppet hållbar utveckling ingår förutom miljömässig och ekonomisk hållbarhet även den sociala dimensionen. Den handlar om sådant som välbefinnande, rättvisa, makt, rättigheter och individens behov. Vi ser nu allt fler ansökningar som adresserar just den sociala aspekten av de globala hållbarhetsmålen. Det är också en dimension som fått mer utrymme i olika aktiviteter runt Agenda 2030 som genomförts av såväl oss som andra.

Hur hittar vi på Formas en lämplig balans mellan hållbarhetens olika perspektiv, i aktiviteter och i vår forskningsfinansiering? Har vi rätt kompetens inom alla dimensioner?

Drivkrafter

- Pandemin har accelererat den sociala hållbarheten, som var på uppgång redan innan.
- Vi vet att hållbarhet står på tre ben men den sociala dimensionen har kommit lite i efterhand.
- Större och större fråga för att vi ser konsekvenserna tydligare.

Konsekvenser

- Fler tvärvetenskapliga angreppssätt i ansökningar.
- Vi får en bättre balans mellan teknik och naturvetenskap samt humaniora och samhällsvetenskap i inkomna ansökningar.
- Blir lättare att koppla teknisk utveckling till sociala lösningar.
- Kopplar till frågor om våra ansvarsområden.
- Kompetensbehov både internt och hos våra granskare.
- Behov av nya beredningsprocesser.

Förslag på aktiviteter

- Söka samverka kring social hållbarhet. Också för att utveckla oss själva.
- Tänka på hur vi samverkar med andra aktörer, och vilka de är, för att inte hamna i stuprör.

Fokus på säkra livsmedel ökar

Smittspridning och säker livsmedelsproduktion har seglat upp högt på listan av aktuella ämnen. Livsmedelsföretagen för fram säkra livsmedel i sin reklam till konsumenter. Livsmedelsverket har nyligen tagit fram en rapport om säkra livsmedel i Coronapandemin. Förståelse efter Covid-19 om att fler och andra sorters smittor kommer spridas, speciellt med tanke på varmare klimat, minskad biologisk mångfald, problematik kring vatten/torka som har ökat.

Drivkrafter

- Pandemin
- Aktörer inom olika delar av livsmedelssystemet vill profilera sig som säkra
- EU har lyft livsmedelssäkerhet som fråga.
- Konsumenter vill kunna följa var livsmedlen kommer ifrån och vara trygga i att maten är säker.

Konsekvenser

- Behov av dialog och samverkan med andra myndigheter, så som Livsmedelsverket och Jordbruksverket.
- Kan påverka behov av kompetens av granskare i beredningsgrupper
- Kan påverka inriktning på tematiska utlysningar.

Förslag på aktiviteter

- Identifiera kunskapsluckor för att hitta möjliga forskningsinsatser inom området.
- Vidga samarbeten för att få forskningen ut i samhället.
- Skapa dialog mellan industri, akademi och myndigheter genom dialogevent.
- Följa frågan på EU-nivå.
- Omvärldsbevakning av sociala medier inom livsmedelssäkerhet.

Hållbart byggande ökar med fokus på renovering, gestaltning och cirkulär ekonomi

Inom hållbart byggande ökar fokus på hållbar renovering, gestaltning och cirkulär ekonomi. Med aktuella frågor om hur och var vi bor, hur vi bygger vår byggda miljö, vad vi använder för material och hur vi återanvänder detta, samt hur vi förvaltar den byggda miljön. Politiken har uppmärksammat att byggandet påverkar och påverkas av ett förändrat klimat. Forskare och samhällsbyggandets intressenter lyfter fram att det är kostsamt att inte klimatanpassa byggandet, på så väl kort som lång sikt. Klimatförändringarna bidrar till att exempelvis inomhusmiljön blir för varm och att översvämningar ställer till stor skada på den byggda miljön. Klimatförändringarna har också synliggjort behovet av tvärvetenskaplig forskning för att inkludera de miljörelaterade konsekvenserna av byggande. Tvärvetenskapen inom samhällsbyggandet har tagit ytterligare ett steg i och med New European Bauhaus där EU-kommissionen nu går före och argumenterar för att utveckling av miljömässiga värden behöver kopplas till kulturella och sociala värden. Nu kommer arkitektur och design in som självklara delar i olika processer kopplat till hållbarhet.

Vad innebär det för Formas att politikerna nu uppmärksammar byggandets miljökonsekvenser? Vad innebär New European Bauhaus för Formas? Hur inkluderar vi cirkulär ekonomi i det hållbara samhällsbyggandet?

Drivkrafter

- Stora underhållsbehov och ändliga resurser i både infrastrukturen och den byggda miljön.
- Den gestaltade livsmiljö-politiken
- Flera aktörer ser poängen att koppla ihop cirkulär ekonomi-frågan och gestaltningsfrågan, exempelvis med hjälp av bland annat kulturmiljöbegreppet.
- Strategi och delegation för cirkulär ekonomi nationellt i Sverige.
- Ökat fokus på material inom byggande.

Konsekvenser

- Till exempel rör sig Energimyndigheten och andra mer mot resursfrågan, vilket gör frågan större men också fylld av fler aktörer.
- Risk att Formas likt andra myndigheter vill haka på ett begrepp som är trendigt, och därmed underfinansiera annat som kanske är i minst lika stort behov av finansiering.
- EU-initiativ såsom New European Bauhaus tenderar att diktera villkoren för hur Formas utformar våra satsningar.

Förslag på aktiviteter

- Skapa möjligheter för kritiskt tänkande och skärskådning av den här typen av begrepp, både internt på Formas kopplat till hur vi utformar våra satsningar, men också ge möjlighet för de som söker medel från oss att göra detsamma.
- Ämnesmässigt är vi redan med och påverkar utvecklingen i de sammanhang där begrepp som cirkulär ekonomi och New European Bauhaus omsätts i konkreta satsningar. Ta chansen att göra något bra av det.
- Mer specifikt: hållbar renovering och resurseffektivt byggande är lovvärda satsningar att göra något med, särskilt som mängden byggforskning som finansierats den senaste tiden minskat något.